

Andrzej Bierca

Historia jednostek wojskowych garnizonu Chojna XVIII-XIX wieku : część 1: wiek XVIII

Rocznik Chojeński 1, 63-73

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HISTORIA JEDNOSTEK WOJSKOWYCH GARNIZONU CHOJNA XVIII – XIX WIEKU (część 1: wiek XVIII)

Celem poniższego szkicu jest przedstawienie historii jednostek armii pruskiej, które na przestrzeni lat 1718 – 1882 stacjonowały w Chojnie (Königsberg in der Neumark). Obecność żołnierzy tej armii wynikała z przynależności Chojny do Królestwa Pruskiego, a od 1871 r. do Cesarstwa Niemieckiego. Materiał podzielony został na dwie części. Część 1. obejmuje historię jednostek z lat 1718 – 1806 i wiąże się ze stacjonowaniem w Chojnie pułków starego autoramentu armii pruskiej (*Die altpreußischen Regimenten*), których historia zakończyła się na przestrzeni lat 1806 – 1807, kiedy to armia pruska pod uderzeniami wojsk Napoleona Bonaparte uległa niemal że całkowitemu rozbiciu, a poszczególne pułki rozwiązaniu. Nowo powstałe jednostki w toku reform przeprowadzonych w Prusach w roku 1808 i w latach następnych będą tematem drugiej części opracowania, obejmującego lata 1808 – 1882.

Początki garnizonu¹ w Chojnie sięgają 1718 roku² kiedy to 1 marca do miasta wkroczyła kompania 3. Pułku Dragonów (*3. Dragoner – Regiment*)³. Szefem pułku (*Regiments Chef*) był wówczas generał major Friedrich von Derflinger. Pełnił tę funkcję od 1704 r., tj. od początku istnienia pułku. W 1714 r.

¹ Garnizon jest to terytorium (jedna lub kilka położonych obok siebie miejscowości), na którym stale lub czasowo przebywają oddziały lub znajdują się instytucje i zakłady wojskowe. Z czasem garnizon utożsamiać zaczęto z miastami gdzie wybudowane zostały koszary. *Mała Encyklopedia Wojskowa*, t. 1, Warszawa 1967, s. 439.

1. Dragon z 3. Pułku Dragonów „Grenadierów Konnych”, XVIII w.

król Fryderyk Wilhelm I nadał regimentowi wyróżniającą nazwę „Grenadierów Konnych” (ryc. 1). Dragoni uzbrojeni byli w pałasze – broń sieczną o prostej głowni z rozbudowaną półkoszową rękojeścią. Pałasz służył głównie do przełamujących uderzeń z góry. Ponadto uzbrojeni byli w parę pistoletów i karabinek z bagnetem noszony na pasach zaczepiony o antabę. W Chojnie znajdowało się wówczas około 280 domów, wśród których zakwaterowano żołnierzy. Dragoni jednak nie przebywali w Chojnie długo i już 1 grudnia 1718 r. odjechali do Schwedt⁴. Był to czas III Wojny Północnej (1701 – 1721)⁵. Na tronie pruskim zasiadał Fryderyk Wilhelm I zwany „królem-sierżantem”, za rządów którego rozbudowano i zunifikowano pruską armię, która była oczkiem w głowie władcy. W Prusach rządzonych przez Fryderyka

Wilhelma I, a następnie jego przez syna Fryderyka

II Wielkiego polityka finansowa, gospodarza oraz społeczna państwa podporządkowana była interesom armii, ustrój i potrzeby wojska w dużej mierze determinowały ustrój socjalny i polityczny kraju⁶. Ujednolicono umundurowanie i uzbrojenie żołnierza pruskiego, główny nacisk kładziono na rozwój piechoty. W 1733 r. w Prusach wprowadzony został system rekrutacji żołnierzy oparty na kantonach. Kraj podzielono na jednostki terytorialne – kantony, z których pobierano rekrutów do poszczególnych pułków (jednego lub kilku w zależności od

² W opracowaniu pomijam okres wcześniejszy, w którym w Chojnie stacjonowali żołnierze brandenburscy, czy innych armii, chociażby w okresie wojny trzydziestoletniej.

³ Dragoni (franc. *dragon* – smok) – początkowo (XVII w.) rodzaj piechoty dokonującej przemarszów na koniach, a walczącej pieszo, potem jazda wyszkolona również do walki w szyku pieszym. Od połowy XVIII w. jednostki dragonów zaczęły stosować atak poprzez szarżę kawaleryjską. Pułki dragonie zaliczane były wraz z pułkami kirasjerów do ciężkiej kawalerii (za kawalerię lekką uznawano pułki huzarów). Pierwszy regulamin dla pruskiej kawalerii wydano w 1720 r. Od lat 40. XVIII w. dragoni pruscy nosili czarne trójgraniaste kapelusze z filcu i niebieskie liberie. W umundurowaniu pułki różniły się między sobą jedynie kolorami poszczególnych elementów. Dla 3. Pułku Dragonów „Grenadierów Konnych” był to kolor różowy.

⁴ K. Albedyll, *Soldaten und Garnisonen in Pommern Und im Bezirk des II. Armee-Korps*, Stettin 1926, s. 88.

⁵ Na temat działań wojennych na terenie Nowej Marchii patrz: P. Schwartz, *Moskowiter und Polen in der Neumark 1711 - 1717*, „Die Neumark”, 1929, ; Jg. 6, nr 5, s. 77 – 92; Jg. 6, Nr 6, , s. 93 – 97.

⁶ Utrzymanie armii pochłaniało 85% wydatków państwa pruskiego. S. Salmonowicz, *Fryderyk Wielki*, Wrocław – Warszawa – Kraków, 2006, s. 58.

liczby mieszkańców). Mógł to być pułk piechoty, pułk jazdy lub pułk garnizonowy (załogi twierdz). Główną warstwą społeczną dostarczającą rekrutów zwanych kantonistami byli chłopci, rzadziej biedniejsi mieszczanie. Zwolnieni od poboru byli: szlachta, właściciele manufaktur, kupcy, mieszczanie posiadający majątek powyżej 10 000 talarów, urzędnicy, duchowni i ich synowie. Mężczyzna przywiązany był do pułku a jego losem od momentu rejestracji rozporządzał oficer werbunkowy pułku, odpowiedzialny za rekrutację z danego kantonu żołnierzy.

W armii pruskiej obowiązywała bardzo surowa dyscyplina, przysłowiowy „pruski dryl”. Dyscyplina była potrzebna głównie ze względów ściśle wojskowych, związanych z ówczesną taktyką i techniką działań wojennych. Pierwszorzędną rolę w bitwach XVIII w. odgrywały skomplikowane manewry, ich powiązania oraz umiejętność prowadzenia ognia w zwartym szyku. Wiązało się to z koniecznością wykształcenia automatyzmu działania poszczególnych żołnierzy co było osiąganym jedynie metodami drakońskiej tresury rekruta. Dyscyplina armii pruskiej doby XVIII w. nie miała sobie równej. Cechowała ona szeregowych żołnierzy, podoficerów jak i korpus oficerski.

Adiutant Fryderyka II G. H. von Berenhorst pisał: „Monarchia pruska pozostanie zawsze nie krajem, który ma armię, lecz armią, która ma kraj, w którym jak gdyby tylko kwaterowała”⁷.

Po opuszczeniu Chojny przez dragonów w następnych latach w historię chojeńskiego garnizonu wpisał się na długie lata 39. Pułk Piechoty Księcia Ferdynanda Brunswickiego (39. *Infanterie Regiments Herzog Ferdinand von Braunschweig*)⁸. Pułk sformowano w Templinie w 1740 r. (lub w 1741 r.)⁹ i od początku związany był z domem/dworem książąt brunswickich (ryc. 2). Pułk powstał po objęciu tronu w Królestwie Pruskim przez Fryderyka II. Obejmując tron nowy król rozpoczął rządy od powiększenia i tak już licznej armii pruskiej. Do tego czasu, czyli 1740 r., liczyła ona około 80 tys. żołnierzy na którą składało się: 32 pułki piechoty (66 batalionów), 14 regimentów jazdy w tym: 6 regimentów dragonów, 6 regimentów kirasjerów i 2 regimenty huzarów (łącznie 60 szwadronów), ponadto oddziały forteczne,

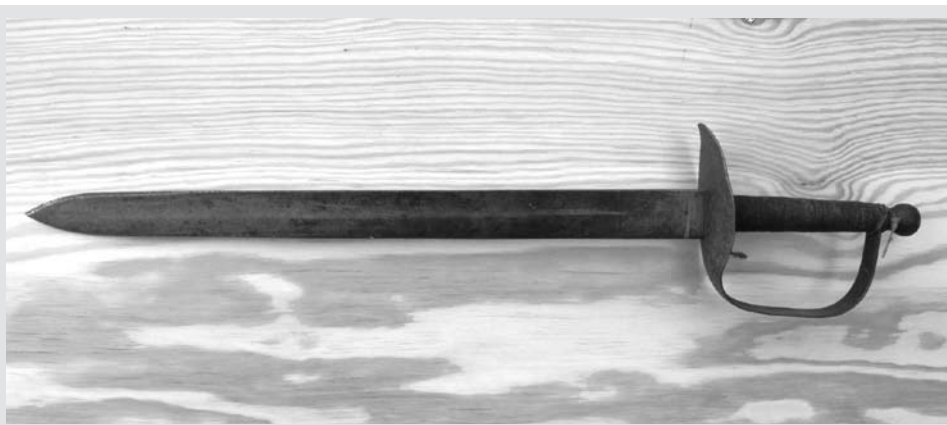
2. Oficer 39. Pułku Piechoty ze szpontonem, XVIII w.

⁷ S. Salmonowicz, dz. cyt., s. 59.

⁸ *Kreis Königsberg/N. Erinnerungen an einem Ostbrandengischer Landkreis*, Berlin-Bonn 1997, s. 175.

⁹ <http://www.prussenweb.de>

pułki artylerii, pułki milicji krajowej i pułk przyboczny króla tzw. gwardia „olbrzymów”. Fryderyk II po objęciu rządów w lipcu 1740 r. powiększył armię o 16 batalionów piechoty, 5 szwadronów huzarów i szwadron gwardii, rozwiązał natomiast gwardię „olbrzymów”. Pułki piechoty armii pruskiej doby fryderycjańskiej liczyły 1700 – 1800 ludzi, w tym 50 oficerów i 160 podoficerów. Pułk dzielił się na bataliony, każdy w składzie: 5 kompanii muszkietierów (strzelców – szeregowych) i jednej kompanii grenadierów¹⁰. Kompania liczyła początkowo 114 szeregowych (później liczebność ulegała stopniowemu powiększeniu). Szeregowy żołnierz piechoty uzbrojony był w karabin skalkowy kaliber 20,4 mm (waga 5,4 kg) z bagnetem tulejkowym, ładownicę i tasak (ryc. 3).

3. Tasak - broń biała pruskiej piechoty, druga połowa XVIII w. (fot. A. Bierca, zbiory Muzeum w Stargardzie)

W Chojnie (w połowie XVIII w. miasto liczyło ponad 2 tys. mieszkańców) wraz z zadomowieniem się żołnierzy przejęto na potrzeby garnizonu kościół po klasztorze augustianów, położony w północno – wschodniej części miasta, przy murach obronnych¹¹. Zaczął on pełnić rolę kościoła garnizonowego.

¹⁰ „Grenadier – w batalionach piechoty wybierano ludzi okazałych, dobrego prowadzenia się, wytrwałości, cierpliwości w trudach, męstwa i odwagi w bojach, z których tworzone oddziały wyborcze – elitów (compagnie d’élites), grenadierskimi zwane. Nazwa pochodzi od wyrazu granat, pierwotnie bowiem grenadierzy byli uzbrojeni w ręczne granaty, używane do rażenia nieprzyjaciół podczas szturmu”; Z. Gloger, *Encyklopedia Staropolska*, t. I, Warszawa 1958 (reprint wydania czterotomowego z lat 1900 – 1903), s. 212.

¹¹ Kościół ceglany, jednonawowy wzniesiony przed 1338 r. Obecnie kościół parafialny p.w. św. Trójcy. Zwany kościołem augustianów jako, że był częścią założenia klasztorowego klasztoru augustianów; *Architektura gotycka w Polsce. Katalog zabytków*, t. II, red. T. Mroczo i M. Arsyński, Warszawa 1995, s. 47.

W mieście założono również szkołę garnizonową. 39. Pułk Piechoty w składzie I. Korpusu armii pruskiej brał czynny udział w dwóch wojnach śląskich (1740–1742 i 1744–1745) pomiędzy Prusami a Austrią. W toku drugiej wojny, w 1744 r. pułk wkroczył do Pragi.

Od 1755 r. jednostka nosiła miano pułku „młodszego brunszwickiego” („*Jung – Brunschweig*”)¹². Do 1756 r. pojedyncze bataliony pułku stacjonowały w Chojnie, Myśliborzu (*Soldin*), Lipianach (*Lippene*) i Barlinku (*Berlinchen*).

Podobnie jak w okresie wojen śląskich pierwszej połowy XVIII w. tak i w okresie wojny siedmioletniej 1756–1763 39. Pułk Piechoty brał czynny udział w wielu bitwach (ryc. 4). 6 maja 1757 r. ponownie wkroczył do Pragi opuszczonej przez Austriaków. W bitwie pod Lutynią (*Leuthen*), jednej z ważniejszych bitew wojny, 5 grudnia 1757 r. żołnierze 39. Pułku Piechoty walczyli na prawym skrzydle w drugiej linii armii Fryderyka II, składającej się z 10 batalionów pruskiej piechoty. Na odprawie przed bitwą Fryderyk II zwracając się do oficerów z regimentów piechoty przestrzegał: „Wystarczy, że batalion piechoty, cokolwiek by się działo, zacznie ustawać, a straci chorągiew i bagnety. Żołnierze zostaną ponadto pozbawieni epeletów”. Podczas zażartej i krwawej bitwy, trwającej przez cały krótki grudniowy dzień, pruska piechota na prawym skrzydle wykazywała się największym poświęceniem w walce o kościół i cmentarz w Lutyni. Podczas tych walk kiedy zachwiały się w szturmie elitarne bataliony Gwardii Królewskiej, Fryderyk II zirytowany ich postawą krzyczał: „Bydlaki czy chcecie żyć wiecznie?!”. O walecznej postawie podczas bitwy żołnierzy 39. Pułku Piechoty może świadczyć fakt, że w jej trakcie zdobyli 14 armat austriackich (wszystkich armat w bitwie Austriacy stracili 131).

W następnym roku w przegranej przez Fryderyka II bitwie z Austriakami pod Hochkirch 14 października 1758 r. 39. Pułk Piechoty walczył na lewym skrzydle, zabezpieczając odwrót pruskiej armii. Inną bitwą w której pułk się odznaczył, była bitwa pod Legnicą (*Liegnitz*) 15 sierpnia 1760 roku. W następnych latach armia pruska unikała większych bitew, wojna siedmioletnia zaczęła

4. Grenadierzy pruscy z okresu wojny siedmioletniej 1756 – 1763

¹² Dla odróżnienia od 5. Pułku Piechoty.

przygasać. Najpierw Rosja a potem Szwecja wycofały się z wojny przeciwko Prusom, a w 1763 r. podpisany został pokój pomiędzy Austrią i Prusami utrzymujący Śląsk przy Prusach¹³. W tym też roku 39. Pułk Piechoty powrócił do Chojny i do 1769 r. stacjonowały tam wszystkie bataliony pułku zakwaterowane w mieście oraz w obozie pod miastem. Od 29 lipca 1763 r. szefem pułku był pułkownik książę Wilhelm Adolf von Braunschweig¹⁴. W 1770 r. w Chojnie pozostały dwa bataliony i sztab pułku, pozostałe dwa bataliony przeniesiono do Myśliborza i Pyrzyc (batalion grenadierów). W 1770 r. dowództwo nad 39. Pułkiem Piechoty objął generał major Wichard Joachim Heinrich von Möllendorff (późniejszy marszałek), który wykazał się bohaterstwem – jeszcze jako pułkownik – w bitwie pod Lutynią (ryc. 5).

5. Przykłady szpontonów pruskiej armii, będących oznakami funkcji podoficerskich lub oficerskich, XVIII w. (fot. A. Bierca, zbiory Muzeum w Stargardzie)

Od 11 grudnia 1782 r. pułkiem dowodził pułkownik Christian Ludwig von Könitz¹⁵. W 1792 r. pod jego dowództwem 39. Pułk Piechoty wyruszył do Francji walczyć z „rewolucyjną zarazą”, jak określano na dworze pruskim Francuską Rewolucję. Wszedł w skład liczącej 42 tys. żołnierzy armii pruskiej pod dowództwem Księcia Karola Wilhelma Brunszwickiego. Wojska pruskie wspierane przez korpusy austriackie i francuskich kontrewolucjonistów przekroczyły granice Francji i 20 września stoczyły przegraną bitwę pod Valmy, w wyniku której musiały wycofać się za rzekę Ren. Po kampanii francuskiej 39. Pułk Piechoty powrócił na obszar swego kantonu. W Chojnie ze składu pułku zakwaterowano batalion zapasowy (*Depot-Bataillon*). Resztę batalionów rozmieszczono w Pyrzycach (4. batalion) i Myśliborzu. 23 marca 1793 r. nowym szefem pułku został pułkownik

¹³ Na temat losów ziem nowomarchijskich w okresie wojny siedmioletniej patrz: P. Schwartz, *Die Russen in Neumark während des Siebenjährigen Krieges*, „Die Neumark” 1939, Jg 16, nr 1, s. 1–22.

¹⁴ W latach 1758–1763 stanowisko szefa pułku pozostawało nie obsadzone. Ch.F. Wutstrack, *Nachtrag Beschreibung des königlich-preussischen Herzogtums Vor – und Hinter Pommern*, Stettin 1795, s. 80–81.

¹⁵ K. Albedyl, dz. cyt., s.88.

Daniel Ludwig von Crousaz. W 1794 r. sytuacja nie uległa zmianie i w momencie wybuchu powstania kościuszkowskiego w marcu 1794 r. Chojna była pozbawiona silnej załogi¹⁶. W związku z sytuacją w Polsce 16 maja 1794 r. król pruski Fryderyk Wilhelm II wydał edykt, w którym zapowiedział zbrojne wystąpienie przeciwko Rzeczypospolitej (uzasadnieniem było zagrożenie pruskich granic tj. ziem zagarniętych przez Prusy w wyniku I i II rozbioru). Ogłoszono mobilizację jednostek armii pruskiej z terenów Pomorza i Nowej Marchii. Zmobilizowana armia skoncentrowana została na Śląsku (okolice Woli Libertowskiej) skąd Fryderyk Wilhelm II zamierzał uderzyć na Kraków. W toku tej części kampanii armii pruskiej przeciwko siłom polskim w dniu 6 czerwca 1794 r. doszło do bitwy pod Szczekocinami, gdzie połączone siły prusko – rosyjskie starły się z wojskami powstańczymi, zmuszając je do odwrotu. W sierpniu w związku z problemami zaopatrzeniowymi oblegająca Warszawę armia pruska musiała odstąpić od oblężenia¹⁷. Niepokojące były też nastroje powstańcze nasilające się na terenie Wielkopolski. W związku z tymi wydarzeniami 1 września 1794 r. 80 żołnierzy z Chojny wysłanych zostało do Drezdenka (Driesen) w celu obrony miasta i granic powiatu drezdeńskiego (kries Driesen) przed zagonami powstańczymi. Oprócz żołnierzy 39. Pułku Piechoty w rejon ten wysłano również z Mieszkowic (Bärwalde) 50 dragonów ze znanego nam już 3. Pułku Dragonów (szefem pułku od 1792 r. był gen. mjr Wolf Moritz von Prittwitz). Wśród mieszkańców Nowej Marchii i Pomorza dały zauważyć się objawy paniki¹⁸. Przegrana sił powstańczych pod Maciejowicami 10 października 1794 r. i upadek Warszawy odsunęły te zagrożenie. Po upadku powstania i trzecim rozbiorze Polski (1795 r.) Prusy zagarnęły obszar 48 tys. km² (aż po środkową Wisłę z Warszawą włącznie). Przesunięcie pruskich granic dalej na wschód, wymusiło nową dyslokację pruskiej armii. Większa część jednostek z terenów Wielkopolski (określanych jako Prusy Południowe) została dyslokowana na nowo zagarnięte obszary, a na ich miejsce przesunięto jednostki z m. in. terenów Nowej Marchii. W 1795 r. (lub 1796 r.) batalion zapasowy z Chojny wraz z pozostałymi batalionami 39. Pułku Piechoty przeniesione zostały do Poznania i Kalisza¹⁹.

Do Chojny w tym czasie z Nauen przybył sztab oraz jeden batalion 18. Pułku Piechoty „Prinz von Preusen” (18. *Infanterie – Regiments* „Prinz von

¹⁶ S. Herbst, *Z dziejów wojskowych powstania kościuszkowskiego 1794 r.*, Warszawa 1983, s. 38.

¹⁷ 22 sierpnia 1794 r. siłom powstańczym udało się zatopić na Wiśle 11 barek z zaopatrzeniem płynącym z Grudziądza dla armii pruskiej stojącej pod Warszawą.

¹⁸ Według relacji uciekinierów z obszaru powiatu drezdeńskiego luźne pododdziały powstańcze znajdowały się dzień drogi od Stargardu (*Stargard in Pommern*); P. Schwartz, *Die Neumark Und die polnische Volkserhebung im Jahre 1794*, „Die Neumark”, 1931, Jg 8, nr 5–7, s. 21, 24.

¹⁹ K. Albedyll, dz. cyt., s. 89.

Preussen”). Początki historii tego pułku sięgają 1698 roku. Pierwszym znanym dowódcą był Christian von Derschau. W listopadzie 1742 r. szefem pułku został książę August Wilhelm von Preussen²⁰ i od tego czasu nowym szefem pułku zostawał kolejny nominalny następca tronu pruskiego, zaś pułk nosił miano książęcego pułku pruskiego – „Prinz von Preussen” (ryc. 6, 7). Od 1758 r. jednostką dowodził pułkownik Fryderyk Wilhelm Prinz von Preussen, późniejszy król Fryderyk Wilhelm II.

6. Oficer z 18. Pułku Piechoty ze szpontonem.

W 1790 r. szefem pułku został w randze pułkownika Fryderyk Wilhelm²¹. Wraz z objęciem przez niego tronu pruskiego jako Fryderyk Wilhelm III, pułk podniesiony został do rangi pułku gwardii²². Nim to jednak nastąpiło, opisywana jednostka wzięła udział w latach 1792 – 1794 w działaniach przeciwko Francji. W momencie przybycia do Chojny szefem pułku był Książę Henryk von Preussen. W obliczu narastającego konfliktu między Prusami a Francją Napoleona Bonaparte w sierpniu 1806 r. ogłoszono w Prusach mobilizację rekrutów, armia postawiona została w stan pogotowia. W następnym miesiącu doszło do zawiązania czwartej koalicji antyfrancuskiej (Prusy, Rosja, Anglia). Wojska francuskie i pruskie ruszyły w do walki. 18. Pułk Piechoty wszedł w skład głównych sił pruskich (około 60 tys. żołnierzy) pod dowództwem Księcia Wilhelma Ferdynanda Brunshwickiego, przy których znajdował się król Fryderyk Wilhelm III. 14 października ta część armii pruskiej została pobita pod Auerstädt i zmuszona do odwrotu przez III. korpus armii francuskiej, pod dowództwem marszałka Davouta. Straty armii Ferdynanda Brunshwickiego wyniosły 13 tys. poległych i 3 tys. wziętych do niewoli, sam książę podczas bitwy został śmiertelnie ranny. Druga część armii pruskiej (pod dowództwem gen. Fryderyka Ludwika księcia von Hohenlohe – Ingelfingen) jeszcze tego samego dnia pobita została pod Jeną przez Napoleona Bonaparte. Nastąpił generalny odwrot armii pruskiej, która gnana na wschód próbowała się zamykać i bronić w twierdzach. Na

²⁰ Brat Fryderyka II Wielkiego, żył w latach 1722–1758.

²¹ Późniejszy Fryderyk Wilhelm III, panował w latach 1797–1840.

²² P. Haythornthwaite, B. Fosten, *Frederick the Great's Army (2). Infantry*, Oxford 1991, s. 22

nic się to jednak nie zdało. 24 października wojska francuskie wkroczyły do Berlina. Kolejne niemieckie twierdze z licznymi załogami poddawały się wojskom francuskim. 28 października pod Prenzlau poddał się wojskom napoleońskim wraz z 10 tys. żołnierzy pruskiej armii Batalion Grenadierów z 18. Pułk Piechoty. III. Batalion tego pułku został rozбитy pod Spandau. Resztki pułku przeszły do gwardii przy Fryderyku Wilhelmie III, który schronił się pod skrzydłami armii rosyjskiej w Prusach Wschodnich. 29 października została podstępem zdobyta twierdza w Szczecinie, 30 października skapitulowało pod Pasewalkiem 6 tys. żołnierzy pruskich, 3 listopada poddała się twierdza w Kostrzynie. Pruska armia była w rozsypce. Zwycięskie wojska francuskie przekroczyły Odrę, kolejne pruskie garnizony w Nowej Marchia zostały zlikwidowane. Chojna została zajęta przez wojska francuskie.

7. Szeregowi żołnierze z 18. Pułku Piechoty.

Die Geschichte der militärischen Einheiten in der Garnison von Chojna im 18.-19. Jahrhundert (Teil 1: 18. Jh.)

Das Ziel des Aufsatzes ist eine kurze Einführung in die Geschichte der Einheiten der preußischen Armee, die zwischen 1718 – 1882 in Chojna (Königsberg in der Neumark) stationiert waren. Der Aufsatz wurde in zwei Teile unterteilt. Teil 1 beschreibt die Geschichte der Einheiten aus den Jahren 1718 – 1806 und betrifft die Stationierung einiger Regimenter der altpreußischen Regimenter in Chojna, dessen Geschichte in den Jahren 1806 – 1807 endete, als die preußische Armee unter dem Druck der Streitkräfte von Napoleon Bonaparte fast vollkommen aufgegeben wurde und einzelne Regimenter aufgelöst wurden. Die neuen Regimenter, die aufgrund der Reformen aufgestellt wurden, die in Preußen in den Jahren 1808 und den folgenden durchgeführt wurden,

sind ein Thema des zweiten Aufsatzes, der sich mit dem Zeitraum 1808 – 1882 befassen wird.

Die Anfänge der Garnison in Chojna reichen in das Jahr 1718 zurück, als in die Stadt das 3. Dragoner – Regiment kam. Die Dragoner lagen in Chojna bis zum 1. Dezember 1718, als sie nach Schwedt verlegt wurde. Nachdem die Dragoner Chojna verlassen haben, ist das 39. Infanterie Regiment des Herzog Ferdinand von Braunschweig in den Folgejahren in die Geschichte eingegangen. Der Befehl zur Aufstellung des Regiments kam, nachdem Friedrich der Große den Thron bestiegen hatte. Der neue König hat seine Regierungszeit mit dem Vergrößern der preußischen Armee begonnen. In Chojna wurde die Kirche des damaligen Augustiner-Klosters im Zusammenhang mit der Ansiedlung der Soldaten übernommen. Die an der Stadtmauer im nordöstlichen Teil der Stadt liegende Kirche wurde zur Garnisonskirche. In der Stadt gründete man auch eine Garnisonsschule. Das 39. Infanterie Regiment des I. Korps der Preußischen Armee nahm an den zwei schlesischen Kriegen (1740 – 1742 und 1744 – 1745) teil. Danach wurden bis 1756 einige Bataillone des Regiments in Chojna, Myślibórz (Soldin), Lipiany (Lippene) und Barlinek (Berlinchen) stationiert.

Ähnlich war das auch in der Zeit des Siebenjährigen Krieges 1756 – 1763. Das 39. Infanterie Regiment nahm an vielen Schlachten teil, u. a. marschierte es am 6. Mai 1757 in Prag in Böhmen ein. Am 5. Dezember 1757 eroberten Soldaten des 39. Infanterieregiments in der Schlacht bei Leuthen 14 österreichische Kanonen. Nach dem Kriegsende 1763 kam das Regiment nach Chojna zurück und alle Bataillone lagen dort entweder in der Stadt oder im dem unterhalb der Stadt eingerichteten Lager bis 1769.

Seit dem 29 Juli 1763 stand dem Regiment Oberst Prinz Wilhelm Adolf von Braunschweig vor. 1770 blieben zwei Bataillone und der Garnisonsstab in Chojna, die übrigen zwei Bataillone verlagerte man nach Myślibórz und Pyrzyce. 1770 übernahm Generalmajor Wichard Joachim Heinrich von Möllendorff das Kommando. Vom 11. Dezember 1782 an stand das Regiment unter dem Kommando von Oberst Christian Ludwig von Könitz. 1792 brach das 39. Infanterie Regiment unter seinem Kommando aus, um mit dem revolutionären Frankreich in den Kampf zu ziehen. Nach den Kämpfen in Frankreich zog sich das Regiment in seinen Kanton zurück. In Chojna wurde das Depot – Bataillon stationiert. Der Rest der Bataillone verlagerte man nach Pyrzyce und Myślibórz. 1793 wurde Oberst Daniel Ludwig von Crousaz der neue Kommandant. Im Zusammenhang mit dem Aufstand des Kosciuszko in Polen (März 1794) wurde die Mobilisierung der Einheiten der preußischen Armee aus Pommern und der Neumark befohlen. In der Neumark waren die aufständischen Ideen in Großpolen eine Bedrohung. Deshalb schickte man am 1. September 1794 80 Soldaten

aus Chojna nach Driesen zum Schutz der Stadt und der Grenze des Kreises Driesen vor den Truppen der Aufständischen. Nach der 3. Teilung Polens im Jahre 1795 wurde das Depot-Bataillon aus Chojna, zusammen mit anderen Bataillionen des 39. Infanterie Regimentes, nach Posen und Kalisch verlagert.

In dieser Zeit kam der Garnisonsstab aus der Stadt Nauen nach Chojna zusammen mit einem Bataillon des 18. Infanterie-Regiments Prinz Heinrich von Preußen. Seit 1742 steht dem Regiment der nächste nominelle Thronfolger vor. Im Jahre 1790 wurde Oberst Friedrich Wilhelm der Kommandant des Regiments. Als er als Friedrich Wilhelm III der König von Preußen wurde, hat man es zum dem Regiment der Garde befördert. Angesichts des eskalierenden Konfliktes zwischen Preußen und Napoleon wurde im August 1806 das preußische Heer mobilisiert. Nachdem die 4. Antifranzösische Koalition ins Leben gerufen wurde, trat Preußen gegen Napoleon auf. Nach zwei Schlachten bei Auerstädt und Jena, die am 14. Oktober 1806 ausgetragen wurden, trat die preußische Armee den Rückzug an. Am 24. Oktober marschiert das französische Heer nach Berlin. Weitere deutsche Festungen ergeben sich den Franzosen. Am 28. Oktober ergab sich bei Prenzlau mit 10.000 Soldaten das Grenadier-Bataillon des 18. Infanterie Regimentes. Das 3. Bataillon des Regiments wurde bei Spandau zerschlagen. Die Überlebenden wurden der Garde bei Friedrich Wilhelm III. eingegliedert. Der König suchte den Schutz bei der russischen Armee in Ostpreußen. Das siegreiche französische Heer überquert die Oder, weitere preußische Garnisone in der Neumark werden aufgelöst. Chojna wurde von den Franzosen besetzt.